

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Sefer Melakhim]

[Sefer Melakhim]

Shelomoh ben Yitshak

5565 [1804/1805]

T

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9667](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9667)

מוטטער . (כח) אלס נון גאנץ ישראל
 דאז אורטהייל , וועלכעס דער קעניג
 פֿעללטע , פֿערנאָרדטען , בעקאמען
 זיא פֿורכט פֿאַר איהם , דען זיא זאָהן ,
 דאָס געטטליכע ווייזוהייט אין איהם וואָר ,
 אום גערעכטיגקייט אויס צו איבען .
 ד (א) שלמה וואָר נון קעניג איבער
 גאנץ ישראל . (ב) פֿאַלגענדע
 שטאַטסבעדיהנטען האַטטע ער :
 עוריהו זאָהן דעם פריסטערס צדוק ,
 (ג) אליחורף אונד אחיה , זעהנעדעם
 שישא , וואָרען גערזוימשרייכער ;
 יהושפט זאָהן אחילוד וואָר קאַנצלער ;
 (ד) בניהו זאָהן יהוידע וואָר פֿעלד־
 דהערר , צדוק אונד אביחור וואָרען
 אָבער פריסטער ; (ה) עוריהו זאָהן
 נתן וואָר אַמטס הויפטמאַן , זכור זאָהן
 נתן

היא אמו : (כח) וישמעו כל-
 ישראל את המשפט אשר שפט
 המלך ויראו מפני המלך כי
 ראו ברחמם אלהים בקרבן
 לעשות משפט :

ד (א) ויהי המלך שלמה מלך
 על כל ישראל : (ב) ואלה
 השרים אשר לו עזריהו בן
 צדוק הכהן : (ג) אל חרפואחיה
 בני ישא ספרים יהושפט בן
 אחילוד המזכיר : (ד) ובניהו
 בן יהוידע על הצבא וצדוק
 ואביתר כהנים : (ה) ועזריהו

בדנתן על הצבא וזכור בן

נתן

רשי

באור

לכלהסתכל בו : (כז) היא אמו . נת
 קול הופיע ואמרה היא אמו :
 (כט) מלך על כל ישראל . משרחו
 נחמיהו שמוח כולם במלכותו :

ד (ג) סופרים . לכתוב דברי
 הימים : המזכיר . אחיה
 משפט, בא לפניו ראשון שיפסקו ראשון
 ק

יבאה בת קול ואמרה היא אמו (רד"ק) .
 (כח) כי חכמת אלהים בקרבו , נאמת
 הוא פלא גדול , שזופט בן שמים עשרה שנה
 יביט בעיניו לבות בני האדם , ויגלה
 מנסוגיהם . לעשות משפט , לפיכך יראו
 מפניו לעשות דבר רע ואפי' נסתרו , כי ראו
 כי ברוב חכמתו יוכיח לאור משפט , כמו
 שנעשה בזה המשפט (רד"ק) . הנה לדעתו
 ז"ל מלת ויראו במקרא הוה הוא יראת עיני
 (פֿורכט) , ולא יראת התרוממות (ערה)

פֿורכט) ; ועל פיו מתורגם אשכנזי .

ד (א) מלך על כל ישראל , משרחו נחמיהו שמוח כולם במלכותו (רשי) . (ב)
 עוריהו , לא כתב על מי מנהו (רד"ק) . (ד) ואביתר , כהן אשכ

היה

מכלל יופי

ג (ד) יעלה , עתיד במקום עבר ורבי' כמוהו : (ט) לב שומע , שמועת הכנה ;
 הכבד , הגדול , ובפי' הכבד הרבה : (טו) ויקץ , בא בני' ד האיתן לבד : (טז) או
 תכאנה , כמו באו , ועם מלת או יבא ברוב עתיד במקום עבר כמו או יסיר : (כא) ואחבונן ,
 הסתכלתי : (כה) לאחח , בא כן מבלי סמיכות : (כז) הילוד , פשול , או אש כמו ילד

נָתַן כְּהֵן רָעָה הַמֶּלֶךְ :
 (ו) וַאֲהִישֶׁר עַל-הַבַּיִת וְאֲדַנְיָו
 בֶּן-עֲבָדָא עַל-רִמּוֹ :
 (ז) וְלִשְׁלֹמֹה שְׁנַיִם-עָשָׂר נְצָבִים
 עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל וְכָל־כָּלוּ אֶת-
 הַמֶּלֶךְ וְאֶת-בֵּיתוֹ חֹדֶשׁ בַּשָּׁנָה
 יְהִיָּה-עַל-אֶחָד לְכָל־כָּל :
 (ח) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתֵם בְּן-חֹר בְּהַר
 אֶפְרָיִם : (ט) בֶּן-דָּקָר בְּמִקֵּץ
 וּבִישַׁעֲלָכִים וּבֵית שֶׁמֶשׁ וְאֵילֹן
 בֵּית-חֲנָן : (י) בֶּן-חֶסֶד בְּאֶרְבּוֹת
 לֹז שֹׁכֵה וְכָל-אֶרֶץ חֶפְרָה :
 (יא) בֶּן-אֲבִינָדָב כָּל-נֶפֶת דָּאָר
 סַפַּת בֵּת-שְׁלֹמֹה הֵיחָדָה לֹז
 לְאִשָּׁה : (יב) בְּעֵנָא בֶּן-אֲחִילֹוד
 הַעֲנָךְ וּמְגִדּוֹ וְכָל-בֵּית שְׂאֵן אִישׁוֹ
 אֶצֶל צְרַתְנָה מִתַּחַת לְיִזְרְעֵאל
 מִבֵּית שְׂאֵן עַד אֲבֵל מְחֹלָה עַד

נחן פריסטער אונד אָבערהאַפֿטֿייסטער
 דעס קעניגס ; (ו) אחישר , שלאָס
 הויפטמאַן, אונד ארונים , זאָהן עבדא ,
 שטייעראיינגעהפער . (ז) אויך האַטטע
 שלמה צוועלף אַמטלייטע איבער גאַנץ
 ישראל , דיא דען קעניג אונד זיינען
 האַפֿטטאָט פֿערפֿלעגען מוסטען ;
 יעדער האַטטע נעמליך איינען טאַנאַט
 אים יאהרעדיא פֿערפֿלעגענג אויף זיך .
 (ח) אונד זא דיסען זיא : בן חור :
 אויף דעס געבירגע א רים :
 (ט) בן דקר : צו מקץ , שעלכים ,
 בית שמש אונד אילין בית חנן ;
 (י) בן חסד : צו ארכות . צו זיינער
 אַמטמאַנשאַפֿט געהערטע שוכה אונד
 דאָז גאַנצע לאַנד חבר .
 (יא) בן אבינדב : אין דער לאַנדשאַפֿט
 דאר . טפח , איינע טאַכטער שלמה'ס ,
 וואָר זיינע פֿרויא . (יב) בענא זאָהן
 אחילוד : אין הענד , מגדו אונד גאַנץ
 בית שאן , דאָז בייא צרחן אונטער
 יזרעאל ליגט , פֿאָן בית שאן ביז נאָך
 אבל מחולה , בים אובער יקמעס הינא
 אויס . (יג) בן גבר : אין רסוח גלעד .

מעבר ליקמעים : (יג) בן גבר ברמות

באור

רשי

כך שמעתי : (ה) על הנצבים . שנים
 עשר נציבים היו לו לכלכל את המלך
 ואת ביתו : (ו) על המס . שהעלה על
 ישראל כמה שנאמר ויעל המלך שלמה
 מוס (מלכים א' ה' יג) : (ז) וכלכלו
 את המלך . כל סעודתו ומאכל הסוסי'
 וכל נרכי הונאה : (יא) נפת דאר .
 פלכי דור : (יג) חבל ארגב . מונגה היה עליהם לנצות מוס המלך כי משפט
 המלך

היה , ולא בן אחימען , אשר נרש שלמה
 (הנ"ל) . (ה) כהן רעה המלך , רבא
 שושניאל דמלכא . (הארמי) . ונחמרהו יג
 העיטוף מילת רעה , והגיס כן . ועל פי זה
 מתורגם אשכנזית . (יא) נפת דאר ,
 פלכי דאר (רש"י) . ונחמרה יחשע (י"א ב')
 פירש : (קאנטדעס) בלעז , והוא
 לאנד .

צו זיינער אַמטמאַנשאַפֿט געדערטען
 דיא דערפֿער יאיר'ס , זאָהן מנשה אין
 גלעד , פֿערנער דער גאַנצע שטריך
 ארגב אין בשן , זעכציג גראָסע שטעדטע
 מיט מויערן אונד עהערנען ריגעלן . (יד)
 אחינדב זאָהן ערא : צו מחנים ; (טו)
 אחימעץ : אים געביטע נפתלי'ס יאודער
 נאָהם איינע טאָכטער שלמה'ס , בשמת !
 צור פֿרויא ! (טז) בענא זאָהן חושי :
 אין אשר אונד צו כעלות ; (יז) יהושפט
 זאָהן פרוח : אים געביהטע יששכר'ס ;
 (יח) שמעי זאָהן אלא : אים געביהטע
 בנימנ'ס ; (יט) גבר זאָהן ארי : אים
 לאַנדע גלעד , נעמליך אים לאַנדע
 סיחון'ס , קעניגס איבער אמורי , אונד
 עוג'ס קעניגס צו בשן , אויסער דעם
 אַמטמאַננע , דער בערייטס אים לאַנדע
 וואַר . (כ) יהודה אונד ישראל וואַרען
 זאָ פֿיל וויא זאָנד אַם מעער , אַסען ,
 טראַנקען אונד וואַרען פֿרגניגט .
 (כא) שלמה בעהעררשטע אַללע רייכע ,
 דיא צווישען דעם פֿלוססע אונד דעם
 לאַנדע פלשחים , ביס אַן דיא גרענצען
 מצרים'ס לאַגען ; ויא בראַכטען איהם
 געשענקע , אונד וואַרען איהם , זאָ
 לאַנג ער לעכטע , אונטערווירפֿיג .
 (כב) צו

בַּרְמוֹת גִּלְעָד לֹו חוֹת יְאִיר בֶּן־
 מְנַשֶּׁה אֲשֶׁר בְּגִלְעָד לֹו חֹבֶל
 אֲרֵגָב אֲשֶׁר בְּבִשָּׁן שְׁשִׁים עָרִים
 גְּדֵלוֹת חוֹמָה וּבְרִיחַ נְחֹשֶׁת :
 (י) אַחִינֹדָב בֶּן־עֵרָא מַחֲנִימָה :
 (טו) אַחִימֵעַץ בְּנֵפְתָלִי גַם־הוּא
 לָקַח אֶת־בְּשֵׁמֶת בֵּת שְׁלֹמֹה
 לְאִשָּׁה : (טז) בְּעֵנָה בֶּן־חֻשִׁי
 בְּאֲשֶׁר וּבְעֵלוֹת : (יז) יְהוֹשָׁפָט
 בֶּן־פְּרוּחַ בִּישָׁשְׁכָר : (יח) שְׁמַעִי
 בֶּן־אֵלָא בְּבִנְיָמִן : (יט) גִּבְר בֶּן־
 אַרִי בְּאֶרֶץ גִּלְעָד אֶרֶץ סִיחֹן
 מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְעַג מֶלֶךְ הַבִּשָּׁן
 וְנָצִיב אֶחָד אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ :
 (כ) יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כְּחֹל
 אֲשֶׁר־עַל־הַיָּם לָרַב אֲכָלִים
 וְשִׁתִּים וְשִׁמְחִים : (כא) וְיִשְׁלַמָּה
 הָיְהוּ מוֹיֶשֶׁל בְּכָל־הַמְּמַלְכוֹת מִן־
 הַנְּהָר אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְעַד גְּבוּל
 מִצְרַיִם מִגְּנָשִׁים מִנְּחָה וְעַבְדִּים אֶת־שְׁלֹמֹה כָּל־יְמֵי חַיָּו :
 (כב) וַיְהִי

באור

רשי

שמלך יש לגנות יחיותיו מן העם כמו
 שנא' במשפט המלוכה בספר (שמואל
 א' ח') : (יט) ונציב אחד אשר בארץ .
 רב ושמואל פליגי חד אמר אחד ממוכה
 על כולם הוא עזריס בן נתן האמור
 למעלה וחד אמר כנגד חודש העיבור :
 (כג) צריאים

(לאַנד שאַפֿט) זל"א . (יט) ונציב אחד
 אשר בארץ , רב ושמואל פליגי , סד
 אמר אחד ממוכה על כלם , הוא עזריס בן
 נתן האמור למעלה ; וסד אמר כנגד חודש
 העיבור (רש"י) . (כא) הנהר , הידוע
 הוא
 למעלה וחד אמר כנגד חודש העיבור :

מלכים א ד

הרגום אשכנוי טו

(כב) וַיְהִי לָהֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אַחַד
 שְׁלֹשִׁים כָּר סֵלֶת וְשִׁשִּׁים כָּר
 קָמַח : (כג) עֲשָׂרָה בָּקָר בְּרָאִים
 וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָרֶה צֹאן
 לְבַד מֵאֵיל וַיְצַבֵּי וַיַּחְמֹר
 וּבְרָבְרִים אֲבוֹסִים : (כד) כִּי הוּא
 דָּדָהּ בְּכָל־עֵבֶר הִנְהָר מִתְּפֹסֶת
 וְעַד־עֶזָה בְּכָל־מְלִכֵי עֵבֶר הִנְהָר
 וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ מִכָּל־עֵבְרָיו
 מִסְּבִיב : (כה) וַיָּשָׁב יְהוּדָה
 וַיִּשְׂרָאֵל לְכַטָּה אִישׁ חַחַת גַּפְנוֹ
 וְחַחַת הָאֲנָחוּ מִדֶּן וְעַד־בְּאֵר
 שֶׁבַע כָּל יְמֵי שְׁלֹמֹה : (כו) וַיְהִי
 לְשְׁלֹמֹה אַרְבַּעִים אֶלֶף אֲרוֹת
 סוּסִים לְמִרְכָּבוֹ וּשְׁנַיִם־עֶשְׂרֵן
 אֶלֶף פָּרָשִׁים : (כז) וּכְלָכְלוּ
 הַנְּצֻבִים הָאֵלֶּה אֶת־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְאֵת כָּל־הַקָּרֵב אֵל־שָׁלֹחַן

(כב) צו שלמה'ס טאפעל מוסטע
 טעגליך געליפערט ווערדען : דרייסיג
 כור פיינעם מעהל, זעכציג כור געמיינעם
 מעהל, (כג) צעהען געמעסטעטע
 רינדער, צוואנציג וויידערינדער,
 הונדערט שאאפע, אהנעדרארעהען,
 הירשען, יחמור אונד געמעסטעטען
 פעגעל צו רעכנען. (כד) דען ער
 בעהעררשטע דאז גאנצע לאנד אונד
 אללע קעניגע דיסזייטס דעם פלוססעם
 פאן חפסח בים עזה, אונד האטטע
 פאן אללען זייטען אומהער פרידע.
 (כה) דרום וואהנטען אויך אונטער
 שלמה'ס רעגירונג ישראל אונד יהודה,
 פאן דן כים באר שבע, רוהיג יעדער
 אונטער זיינעם פייגענכוים אונד וויינע
 שטאקע. (כו) ער דואטטע פירציג
 טויזענד שטעללע פאן וואגענפערדען,
 אונד צוועלף טויזענד דייטפערדע.
 (כז) דיא ערווערונטען אמטמענער
 מוסטען, יעדער אין זיינעם מאנאט,
 דען קעניג שלמה אונד יעדען, דער צו
 זיינער

הנצבים האלה את המלך שלמה ואת כל הקרב אל-שולחן

רשי

באור

(כב) צריאים - פטומים על האזוס :
 רעי - מן האחו : וצדורים אזוסים.
 יש מרבתינו חומרי' תרגולי' פטומין :
 (כו) ארבעים אלף ארוות סוסים :
 וצדורי הימים (א'ט'כ"ה) הוא
 חומר ארבעת אלף פירשו רבותינו
 ארבעים אלף ארוות היו וכל אחת
 ארבע אלף אינטבלאות או ארבעת
 אפים ארוות וכל אחת ארבעים אלף
 אינטבלאות : (כז) לא יעדו דבר
 אפילו של ימות החמה בימות הגשמי ;

הוא פרת. (כג) רעי, מן המרעה, אכל
 הצריאים הם המפוטמים בבית (רד"ק).
 וברבורים אבוסים, ועיפוא פטימיו.
 (הארמי) - וכן מתורגם אשכנזית. (כד)
 כי הוא ארדה, הטעם כי האיל וצבי ויחמור
 וצדורים אזוסים שהיו בשלחבו בכל יום שהיו
 מביאים לו מנחה מכל עבר הנהר כי מושל בהם
 היה (מדברי רד"ק) (כו) ארוות סוסים,
 הרפתים אשר בהם הסוסים (שטעללע)
 כל"ס. (כז) לא יעדו, הוא מענין איש
 לא

(כח) והשעורים

ווינער טאפעל געצאגען ווארד , מיט אללעם פערזארגען , אונד הורפטען נוכטס מאנגעלן לאססען !

(בח) זעלבסט גערשטע אונד שטראף פיר דיא פפערדע אונד מוילטהידע מוסטען זיא ליפערן אן דען ארט , וואהין עס געהערטע , יעדער וויא איהם פאר געשריבען וואר . (כט) דער עוויגע גאב דעם קעניג שלמה אונגעמיין פיל וויזיהייט אונד פערשטאנד , אונד זיינע קענטניסע ווארען אויס געברייטעט , וויא דער זאנדאם מעער . (ל) זיינע וויזיהייט איבערטראף אללע וויזיהייט דער מארגענלענדער אונד עגיפטער .

(לא) קיינער אונטער אללען מענשען קאם איהם אן וויזיהייט גלייך , זעלבסט נוכט דיא לורישען דיכטער איתן , דער אורחי , הימן , כלכל אונד דרדע ;

זיין

באור

לא כעדר (ישעיה מ') (הרלב"ג) . (בח) ולרכש , מין בהמה , וי"א שהם פרדים בני הסוסיות כמו רוכני הרכש (הרד"ק) . (כט) ורוחב לב , אין מחול נשוא המדה לא נשוא המספר , והרוחב הוא לענין מדה ולא למספר , אלא רוכני הרכש היה לו בכל דברי חכמות אשר הנה מחול (מדברי הכל) . (לא) איתן האורחי והימן וכלכל ודרדע , איתן היו בני זרח בן יהודה , איתן האורחי בן זרח בן יהודה שנאמר בדברי הימים (א' ז'ו') ובני זרח זמרי ואיתן , היו לויים משוררים בני מחול , היו יודעים ליסד מזמורים האמורים במחולות שיר שהיו הלויים אמורים על דוכנס מזמורים שסדו בספר תהלים משכיל לאיתן האורחי , ומשכיל להימן האורחי (רש"י) . הנה לדעתו ז"ל נקראו המזמורים הנזכרים בני מחול על שם כלי שיר הנזכר בספר תהלות (ק"נ) בשם מחול , והאשר נמצא הרכבה הזאת פעמים רבות בספרי הקודש : בני אשפתו (איכה ג') ועל פי בני תמותה (תהלות ק"ב) וכדומה . ועל פי

זה

שלחן המלך שלמה איש חדשו לא יעדרו דבר : (כח) והשערים וההבן לסוסים ולרכש יבאו אל המקום אשר יהיה שם איש כמשפטו : (כט) ויתן להם חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד ורחב לב כהול אשר על שפת הים : (ל) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים :

(לא) ויחכם מכל האדם מאיתן האורחי והימן וכלכל ודרדע

בני

רש"י

(בח) והשעורים והתנן . היו נותנים חלו הנגיזים חל הנוקוס אשר יהי שם הנולך : (ל) מחכמת כל בני קדם . מה היא חכמת בני קדם יודעי' בזמנות וכו' כדאיתא בפסיקתא דפרה אדומה וכל הפרשה הזאת נדרשת שם לפי משמעה : (לא) ויחכם מכל האדם . כמשמעו : איתן והימן וכלכל ודרדע . איתן היו בני זרח בן יהודה איתן האורחי בן זרח בן יהודה שנאמו' בדברי הימים (א' ז'ו') ובני זרח זמרי ואיתן . היו לויים משוררים . בני מחול היו יודעים ליסד מזמורים האמורים במחולות שיר שהיו הלויים אמורים על דוכנס מזמורים שסדו בספר תהלים משכיל לאיתן האורחי . ומשכיל להימן האורחי . וי"א בפסיקתא מכל האדם

זה

בְּנֵי מַחֹל וַיְהִי שְׁמוֹ בְּכָל־הַגּוֹיִם
סָבִיב : (לב) וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת
אַלְפִים מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירוֹ הַמִּשָּׁה
וְאַלְף : (לג) וַיְדַבֵּר עַל־הָעַצִּים
מִן־הָאָרֶז אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן וְעַד
הָאֲזוֹב אֲשֶׁר יְצֵא בְּקִיר וַיְדַבֵּר
עַל־הַבְּהֵמָה וְעַל־הָעוֹף וְעַל־
הָרֶמֶשׂ וְעַל־הַדְּגָיִם : (לד) וַיָּבֵאוּ
מִכָּל־הָעַמִּים לִשְׁמֹעַ אֶת חֻכְמַת
שְׁלֹמֹה מֵאֵת כָּל־מְלָכֵי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת־חֻכְמָתוֹ :

ה (א) וישלח

רשי

זה אדם הראשון איתן האזרחי זה
אברהם . הימן זה משה וכלכל זה
יוסף . ודרדע זה דור המדבר . מחול
שנמחל להם על מעשה העגל :
(לב) שלשת אלפים משל . שלשת
לימודי משלות שלש פעמי' כתיב משלי
שלמה בספר משלי : ויהי שירו חמשה .
שלשה חלה ושיר השירים וקהלת . ואף
בכל אחד כדו הוא ללמוד ומדרש אגדה
שהיה אומר בכל פסוק שלשת אלפים
משל ועל כל משל חלק וחמשה טעמים :

(לג) וידבר על העצים . מה רפואת כל אחת ועץ פלוני יפה לבנין פלוני וליטע
בקרקע פלונית וכן על בהמה מה רפואתה ועיקר גידוליה ומאכלה . ומ"ח מה
ראש מזרע ליטהר בגזרה שגזוהים ובגמון שבגמוכים . ועל הבהמה ועל העוף
מה ראה זה להיות כשר בשחיטה בסיומן אחד זה בשני סיומן ודגים וחגבים
בלא כלום :

מכלל יופי

זיין נאמע וואר אונטער אללען פֿעלקערן
אומהער בעקאנט . (לב) ער פֿערט
פֿערטיגטע דרייא טויזענד זיטטענשפּריג
כֶּע, אונד טויזענד אונד פֿינף געדיכטע .
(לג) ער וואוסטע פֿאָם גאַנצען פֿפֿלאַג
צענרייך , פֿאָן דער צערערן אויף דעם
לבנון בין צום איזאָפּף , דער אויס דער
מויער וועקסט , אונד פֿאָן אללען פֿיר
פֿיססיגען טהירען , פֿעגעלן , ווירמען
אונד פֿישען צורעדען . (לד) דאָהער
קאָמען לייטע אויס אללען נאַציאָנען ,
זעלבסט פֿרעמדע קעניגע , צו דענען
דער רוף זיינער ווייזרהייט געל־אַנגט
וואָר , אום שלמה'ס ווייזרהייט אָן צו
הערען .

ה (א) חירם

באור

זה מתרגם אשכנזית (לירישע דיכטער)
כי שם התואר (ליריש) , גם הוא נגזר משם
כלי שיר הנקרא (לירא) או (ליוער)
בלה"ע . ודע זאת . (לב) שלשת אלפים
משל , אינם נמנאים חללנו , וכן ויהי
שירו חמשה ואלף כי ספרים רבים אבדו
מישראל בגלותם (רד"ק) . (לג) וידבר
על העצים , חקר על הדברים הטבעיים ,
וידע סוגיהם , מיניהם , פרטיהם , ותועלתם .
הארז אשר בלבנון עד האזוב , זכר הנדול
בנמנאים והקטן בהם . על הבהמה , הסוּת
ההולכות על ארבע , ומניקות את ילדיהן .

ה (א) וישלח

זה מתרגם אשכנזית (לירישע דיכטער)
כי שם התואר (ליריש) , גם הוא נגזר משם
כלי שיר הנקרא (לירא) או (ליוער)
בלה"ע . ודע זאת . (לב) שלשת אלפים
משל , אינם נמנאים חללנו , וכן ויהי
שירו חמשה ואלף כי ספרים רבים אבדו
מישראל בגלותם (רד"ק) . (לג) וידבר
על העצים , חקר על הדברים הטבעיים ,
וידע סוגיהם , מיניהם , פרטיהם , ותועלתם .
הארז אשר בלבנון עד האזוב , זכר הנדול
בנמנאים והקטן בהם . על הבהמה , הסוּת
ההולכות על ארבע , ומניקות את ילדיהן .

ה (ג) לא

ד (ה) על הנכבים , ממונה על שנים עשר הנכבים : רעה המלך , תאר לסיוד , שרשו רעה
מענין רעך , כתר גומו אשכנזי דמלכא שהי' עמו תמיד , ובמכלל , הי' ראוי העי"ן
בניר